

ГРБ ВОЈВОДЕ БОЖИДАРА ВУКОВИЋА *Arms of vojvode Bozhidar Vukovich*

Божидар Вуковић је рођен у Подгорици или њеној околини (помиње се место Бурићи или Булићи као ближа одредница), негде између 1455. и 1460. године. Из помена о "логотету Божидару Грку" из 1486. године изведена је претпоставка да је Божидар Вуковић можда био пореклом Цинцар и да му је право име можда било Теодор, но за то нема довољно аргумената, као уосталом ни оних који би ту претпоставку ваљано оспорили.

До 1496. године, значи приближно до времена када је навршио три ипо деценије живота, о раду и каријери Божидара Вуковића се не зна много. Чини се да није спорно да је био властелин у служби Црнојевића, и да је из Црне Горе отишао за Венецију. Како је и зашто дошло до његове сеобе не зна се поуздано, али се претпоставља да је главни мотив био одлука његовог господара Ђурђа Црнојевића да се, испред све учесталијих и јачих настрадаја Турака, склони у Пресветлу Републику Св. Марка. У Венецији се негдашњи логотет посветио штампарству, и у том послу се његово животну посланије исказало у пуној мери.

Током четири ипо деценије, колико је боравио у Венецији, Божидар Вуковић се штампарством, као главним послом, бавио неких деветнаест године (од 1519. до 1538.). У

том периоду су штампана капитална дела нашег културе: Литургијар или Служабник, из 1519. године, Псалтир, синаксар и часловац у два издања, прво из 1520. и друго из 1521., затим Молитвеник, вероватно из истог периода, Октоих Петогласник из 1537. и Саборник (Минеј) из 1538. Осим ових књига, Вуковић је изгледа штампао и поновљено издање друге едиције Синаксара и часловца у форми "Зборника за путнике" 1536, па Молитвеник о коме постоји мишљење да је можда у питању једно од претходних издања истоимене књиге, и нека дела, као Катихизис из 1527, Октоих из 1537 и Молитвеник из 1540. године. За та дела нема довољно јаких доказа да потичу из штампарије Божидара Вуковића, а за нека се мисли да су само погрешно датирани или идентификовани примерци неког од ранијих аутентичних Вуковићевих издања. Имајући у виду судбину наших инкунабула, није се за чудити да постоје тако изражене дилеме о пореклу и аутентичности појединих издања. О овој су приблематици у нас доста писали Љ. Стојановић, Стојан Новаковић, Ј. Шафарик, М. Милићевић, В. Будимовић, С. Марковић-Штедмилја, Александар Соловјев и други.

За разлику од других српских штампара тога времена, чини се да се Божидар Вуковић није сам, лично, бавио штампањем књига, већ да је био издавач и власник штампарије; стручни штампарски посао обављали су његови људи доведени из Црне Горе. Поименце се зна за јеромонаха Пахомија, па за јерођакона Мојсија из Будимља, свештеномонаха Теодосија и параклисијарха милешевског Генедија. После смрти Божидареве, штампарију је наследио и посао наставио његов син Виченцо. Зна се да је 1597. године ова штампарија прешла у власништво извесног Антонија Рампацета, и да је у њој одштампан још један Зборник и један Буквар, а затим се подаци о њој губе.

Још пре смрти Божидаревог сина Виченца (вероватно да је умро око 1565.г.), штампарску традицију породице преузима његов син Димитрије који је рођен око 1520. или 1522. За њега се зна да је деловао као логотет у влашком престолном граду Трговишту под патронатом војводе Мирче III "Чобана", где је 1547. године штампао Апостол, наставивши тако дело свога великог предходника јеромонаха Макарија. Иначе,

некадашњи главни штампар ободске и цетињске штампарије јеромонах Макарије прешао је 1508. године у Трговиште где је, касније, постао угровлашки Митрополит (1525–1541).

Војвода Божидар Вуковић је доживео дубоку старост. Умро је –вероватно– 1540. године, када је већ био добро загазио у девету деценију живота. Тело му је, по његовом завештању, пренето у Црну Гору и сахрањено у цркви на Скадарском Језеру; мисли се да је то била црква Пречисте Богородице на острву Старчево.

Племство и грб војводе Божида Вуковића даровани су му од стране Светог римског цара Карла V (односно Карлоса I у Шпанији). Сам Вуковић о томе каже у Октоиху: И поставих сиј бјелег мој вишеписани дарованим преждним мојим и мње велицијем кјесаром Кариолушем, от рождества Христова пети кјесар нарицајет се обладајушчу римским начелством, и мнозем и иним странама господин нарицајет се. У зборницима грбова и племићким листама нигде се не спомиње ова нобилитација, но то не би могло да се сматра аргументом за њено непостојање. Једноставно, још увек нам нису доступни сви извори нити су сви подаци који се односе на рад дворских канцеларија и херолдских уреда. Тешко да је Божидар Вуковић, живећи у Венецији, могао да без доказа и легитимно стеченог права користи племићки грб и на тај начин полаже право на прерогативе које племићки статус са собом носи. Он, међутим, свој грб није скривао, и на њега је био веома поносан. После 1537. године тај грб се јасно види у декорацији свих његових књига, увек са упадљивим (иако нехералдичким!) натписом у штиту "Г (оспо)д(ин) Бо(жидар) Во(јевода)". О тој титули се тешко може било шта одређеније рећи; нема никаквих из-

In This Issue

**ARMS OF PRINCES DABIJA
DESCENT OF PRINCE ALEKSANDAR II (4)
SERBIAN MUNICIPAL ARMS (3)
COLLAR OF RUSSIAN WHITE EAGLE ORDER
ARMS OF ASSOC. OF GREEKS IN SERBIA
ARMS OF MOKRA GORA BOROUGH, etc.**

гледа да га је Цар именовао "Војводом" у тада важећем значењу те титуле у Св. Римском царству. Пре ће бити да је он сам добијени витешки статус превео као војводску титулу. С обзиром на језик на коме су књиге штампане, за разлику од грба, сама титула није морала по себи вући било какве објективне конотације, па вероватно није ни побуђивала посебну пажњу. Могућно би било да се терминем војвода преведе термин Comes (што значи "Гроф"), јер се тај термин у нас понекад преводио као "Кнез" или "Војвода", али ни то није вероватно. Титула грофа у Св. Римском царству била је веома високо достојанство, и не би се могло десити да се не региструје у неком од познатих и бројних савремених докумената.

Грб Божидача Вуковића, познат са вињета из Октоиха и Минеја, леп је пример савремене хералдичке вештине, и препознатљиве италијанске интерпретације. Штит има карактеристичну форму звану "Testa di cavallo" (коњска глава), изведену из типичног ренесансног оклопа за коњско чело и нос. У горњем делу је израстајући црни орао, а у доњем делу лав у пролазу у траци. Како тинктуре и метали у црно/белом отиску нису назначени ни једним тада познатим методом, аутентична интерпретација грба није могућа, али је могуће начинити делимично уверљиву претпоставку. Тако, на пример, нема сумње да горње поље представља т.зв. "capo dell'Imperio" или "заглавље Царства" које је у ранијем периоду, нарочито у Ломбардији, означавало припадност фракцији Гибелина. У време када је Божидар Вуковић добио племство, овај мотив је означавао само порекло феудалне инвестиције или дворску/државну функцију у Св. Римском царству. Метал и тинктура су, ипак, били стандардизовани, тако да је поље морало бити златно, а израстајући орао црн, оражан црвено. Доње поље је много теже наслутити са сигурношћу. Пре свега зато што би уске зоне које прате косу траку могле бити т.зв. фимбријације (или линије које одвајају два суседна метала или две суседне тинктуре, и које морају бити обрнуте природе (ако раздвајају тинктуре морају бити метали, и vice versa), али исто тако и обичне линије, без посебног хералдичког карактера, које су у дрворезу добиле ширину и масу непостојећу у оригиналном бланзону (опису) грба. Ако би била у питању фимбријација (као што сугерише наша реконструкција грба!), онда би се даља претпоставка могла поставити на основу статистике најчешће комбинације боја поља и фигура у том времену и том региону Св. Римског царства, ерго, на плавом пољу црвена трака фимбрирана златом, у којој је златан лав у пролазу оражан плаво!

Реконструкција грба Божидача Вуковића.
Reconstruction of Arms of Božidar Vuković.

Božidar Vukovich was born in what is today Podgorica, or its vicinity, between 1455 and 1460. Since he was referred as "Logothet Božidar the Greek", some claims were made about his possible Aromune descent.

Until his mid-thirties, life and career of Božidar Vukovich are unknown to us. He was apparently a nobleman in service of House of Crnojević, and left Montenegro for Venice for good. It is assumed that his motive was the fact that his master, George Crnojević, himself took refuge in Venice, fleeing the advancing Turks. In Most Serene Republic, the former Logothet dedicated himself to printing, and in that field found his own mission in life.

Božidar Vukovich stayed in Venice for the next 45 years, but only 19 years of his life (between 1519 and 1538) were dedicated exclusively to printing. There are many theories which books were actually printed by Vukovich; in fact, he did not do the printing himself, as other contemporary Serbian printers did. He rather concentrated on managerial part, while professional printers were brought from Montenegro. Vukovich's printing enterprise was inherited by his son Vincenzo, and in 1597 the new owner was one Antonio Rampazetto. Soon after that any mention

of the printing shop disappeared from historical records. In fact, printing business was taken prior to 1547 by Božidar's grandson Dimitri, who was Logothet of the Vallachian Duke Mircea III "Choban" and had moved to Duke's Capital at Tirgoviste. There he barely missed to make acquaintance of one of oldest Serbian printers – hieromonk Makarios, who went over to Vallachia in 1508 and became Metropolitan Bishop of Hungaro-Vallachia.

Božidar Vukovich died probably in 1540, in ripe old age of 80-85 years. His mortal remains were transferred to Montenegro, and he was interred (probably) at the Scutari Lake island Church of Immaculate Virgin.

Božidar Vukovich claimed to have received Arms from Holy Roman Emperor Charles V (Carlos I in Spain), but we could not find any mention of such a grant in any collection of arms, heraldic compendium or reference book. That, however, is not conclusive regarding the veracity of Vukovich's claim. We doubt that Božidar Vukovich, having lived in Venice, could have used freely such claim to Imperial nobiliary grant and armorial shield without having had substantial evidence to support the claim. After 1537 he always displays his armorial shield, always with non-heraldic cursive inscription inside the shield, presenting himself as "Master Božidar Voevod". Since term "voevod" means "Duke", but also can be translated as regional military commander or "Count", we can openly assume that it had nothing to do with proper status of an Imperial Duke or Count, because if it were there would have been ample documentary support. Since there is none, one may assume that "Voevod" was applied in strictly domestic sense – as "military commander" – which he might have been once, when in the service of his Lord George Crnojević.

The Arms of Božidar Vukovich we know only from woodcut print in incunabulae printed in his workshop. Since the printing was done without indication of color or tricking, we can only assume metals and tinctures. The chief is apparently "capo dell' Imperio", and therefore should have eagle displayed Sable upon field Or, but the main field remains questionable. Two thin lines accompanying bend could be fimbriation, or (less convincing) bendlets. Our guess would be that these are fimbriation, which means that we are

possibly dealing with metal-upon-metal or tincture-upon-tincture arrangement. Our guess is that it is this later case, if for nothing else – to offer better relation between chief and the field. If so, perhaps the blazon was: Azure upon a bend Gules fimbriated Or a lion passant of the third armed and langued of the first and upon chief Or an eagle issuant and with wings displayed Sable.

Драгомир Ацовић - Dragomir Acovic

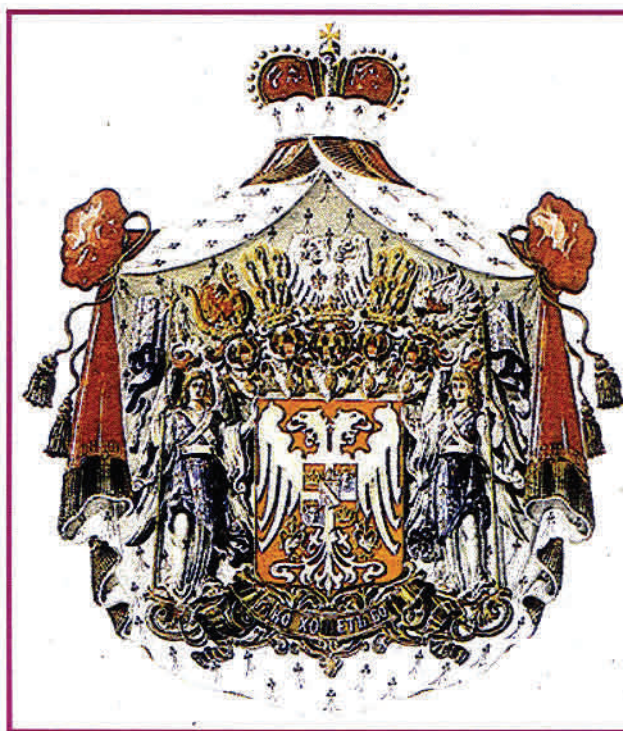
Nota bene: овај текст је написан и објављен први пут у часопису "Прозор" (број 10/1995, стране 48–51)

ГРБ КНЕЖЕВА ДАБИЖА ARMS OF PRINCES DABIJA

У неславним збивањима око лажног Алексеја Романова-Бурбон-Кондеа-Немањића-Хребељановића-и-још-које-чега, прилично изненађење је представљало помињање руских кнежева Дабија-Котроманића. И поред прве реакције да се читава ствар одбаца као чиста и прозирна фикција, увид у попис кнежева Руског царства које је водио Државни сенат показао је да таква породица постоји, и да је њен статус у Руском царству неспорно кнежевски. Том нас обавезује да изнесемо основне податке о овом роду.

Први Дабижа који нам је познат звао се Евстратије, и од 1661. до 1665. године помиње се као владајући кнез Молдавије. По свој прилици био је Грк, Фанариот, а право презиме гласило је Табисас. У поглављу о кнежевима Дабижа аутора Гребелског и Думина молдавски кнез се назива Димитријем, а као период владања цитира 1662–1666, док Петер Трухарт у *Владарима народа* даје нешто различите податке (као почетну годину владавине узима 1661, после коначног одласка са сцене кнеза Стефана XI, а као

завршетак 21. септембар 1665).

Гребелски и Думин наводе да су Дабиже ступили у руску службу у 17. веку (што је вероватно тачно, и уклапа се у познату праксу фанариотских господара Молдавије и Влашке да пред очекивани пад из султанске милости и крај владалачке каријере уточиште потраже у Русији).

Први податак о регистрацији статуса и достојанства руског кнеза за једног Дабижу пада на дан 23. новембра 1892, када је тајни саветник Василије Дмитријевич Дабижа са потомством стекао то право, а грб му је унет у Општи грбовник, XVI Одељак, под бројем 3. Три године потом, још један Дабижа, колегијумски асесор Аристид Михајлович са потомством стиче исто право, а 1900. придружује им се и ротмистр 21. драгонског белоруског пука Евгеније Дабижа, да би се сенатски подаци окончали са признањем достојанства и титуле кнежева и ротмистру томашевске бригаде пограничног корпуса Јерониму, и капетану 222. пешадијског шацког пука Василију Дабижи, године 1906.

Од када се уз презиме Дабижа почиње да додаје и одредница Котроманићи нам познато, мада се из регистрованог грба претензија на порекло од Стефана Дабише, краља Босне, веома јасно да констатовати.

Грб има следећи блазон: *На црвеном двоглави сребрним орао који у канцама држи по један златни крин (Србија); на грудима орла је штит квадриран сребрним крстом с краја на крају, и то у 1. и 4. квартиру на црвеном златна љиљанова краљевска круна (Босна), а у 2. и 3. квартиру који су раздвојени црвено и плаво преко*

свега сребрно бивоље лице са златном петокраком звездом између рогова (Молдавија), у центру овог штита је претензиони штит: на плавом, између са сваке стране по три златна крина, сребрна трака (Котроманићи). Челенке: пет шлемова са челенкама= 1. Сребрни двоглави орао са два црвена крина на грудима (Хребељановићи), 2. и 3. Паунова перјаница (Котроманићи), 4. Између два златна бивоља рога израстајући златом крунисани црвени лав који обема шапама држи усправљен златан скиптар са љиљаном на врху (Немањићи) и 5. Између два сребрна крила у лакту повијена и у црвено одевена рука која замахује сабљом (Босна). Држачи: два сребрна анђела златне распуштене косе, огрнута плавим огртачима посутим златним љиљанима, са сребрним омофорима извезеним златним крстовима на грудима, држе копља са којих лепршају стегови са мотивом са претензионог грба. Мото: ТАКО БОГ ХОЋЕ (Тако хошчет Бог).

The mysterious origin of Russian Princes Dabiya permits us just a glimpse. The first Dabiya, one Eustratios, is known to have been Ruling Prince of Moldavia 1661-1665, and his name (Eustrathios Tabisas) testify to his Greek roots. The House is said to have entered Russian service in 17th Century, which seems plausible enough. The Rank and Dignity of Prince was agreed to Wassili Dmitrievich Dabiya in 1892, and he was jointed in 1895 by one Artistide Mikhailovich Dabiya, in 1900 by Eugene Dabiya, and in 1906 by two other members of the House – Hieronymus and another Wassili. There the information ends, but the princely Arms registered in General Armory, Part XVI, No.3, clearly alludes to pretended descent from medieval Bosnian King Stephen Dabisha.

This Family deserves to be better explored, not only because of the spurious claim of late impostor Alexis Brimeyer to be descended from them (remember havoc in Serbia of some six years ago!), but because this heraldic claim is one of the most complete armorial fabrications that has got official blessing and sanction in recent Russian heraldic history that we are aware of (to say nothing about nations this pretention refers to).

Д. Ацовић / D. Acovic